

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 380

Unia Europejska w 10 lat po największym rozszerzeniu

Redaktorzy naukowi
Ewa Pancer-Cybulska
Ewa Szostak

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redaktor Wydawnictwa: Teresa Zielińska
Redaktor techniczny i korektor: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Adam Dębski
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronach internetowych Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-439-4

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp.....	11
------------	----

Część 1. Procesy rozwojowe krajów i regionów Europy – konwergencja czy dywergencja?

Jan Borowiec: Konwergencja regionalna w Unii Europejskiej.....	15
Leszek Cybulski: Dywergencja rozwoju regionalnego w krajach UE po 2000 roku a polityka spójności.....	26
Zofia Hasińska: Regionalne zróżnicowanie zmian zatrudnienia w Polsce w okresie integracji europejskiej	39
Jarosław M. Nazarczuk: Kryzys gospodarczy a zróżnicowanie regionalne w UE.....	50
Pasquale Tridico: Ten years after the accession of Central and Eastern Europe countries in the EU: evaluation in comparison to the transition in former Soviet Republic.....	60
Zhanna Tsaurkubule, Alevtina Vishnevskaja: Some aspects of economic development of the Latvian market during 10 years of its membership in the European Union.....	82
Dilara Usmanova: Enhancement of the methodological and systematic founda- tion for monitoring socio-economic developments in Latvian regions..	94
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Zmiany poziomu rozwoju społecz- no-ekonomicznego powiatów w Polsce a pozyskiwanie środków z UE....	102

Część 2. Polityka spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej jako narzędzie rozwoju Unii Europejskiej

Wojciech Bożek: Znaczenie i wysokość środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej jako kategorii środków publicznych.....	117
Krystian Heffner, Piotr Gibas: Polityka spójności UE a obszary funkcyjnal- ne centrów regionalnych w Polsce.....	127
Natalia Konopińska: Polityka spójności a obszary górskie na przykładzie programu „Alpine Space”.....	139
Joanna Kudelko: Nowy model europejskiej polityki spójności i jego możli- we konsekwencje dla rozwoju społeczno-gospodarczego w Polsce.....	150
Marek Pieniążek, Dominika Rogalińska: Statystyka publiczna w procesie monitorowania wymiaru terytorialnego polityki spójności	158

Magdalena Pronobis: Fundusze strukturalne w roli kapitału wysokiego ryzyka: skala i przesłanki interwencji.....	166
--	-----

Część 3. Beneficjenci polityki spójności

Adam A. Ambroziak: Prawne i ekonomiczne aspekty pomocy regionalnej w Polsce po akcesji do UE.....	177
Maria Bucka: Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w okresie realizacji polityki spójności w 2007-2013	189
Barbara Kryk: Rozwój przedsiębiorczości kobiet w Polsce jako wyraz realizacji unijnej polityki równości	197
Paweł Mańczyk: Opodatkowanie pomocy finansowej z Funduszu Spójności	207
Beata Skubiak: Czy fundusze strukturalne rozwijają województwo zachodniopomorskie?.....	215
Justyna Socińska: Rola i znaczenie Programu Leader w rozwoju obszarów wiejskich w latach 2007-2013 na przykładzie województwa opolskiego ..	225
Piotr Szamrowski, Adam Pawlewicz: Praktyczne aspekty wdrażania podejścia Leader na przykładzie Lokalnych Grup Działania i Lokalnych Grup Rybackich funkcjonujących w województwie warmińsko-mazurskim.....	233
Katarzyna Tracz-Krupa: Analiza wpływu Europejskiego Funduszu Społecznego na rozwój zasobów ludzkich w Polsce	245
Anna Tutak: Zmiany w podejściu do świadczenia usług szkoleniowych w ramach EFS w latach 2004-2013	256
Magdalena Wojarska, Izabela Zabielska: Samorząd lokalny jako beneficjent funduszy unijnych (na przykładzie gmin województwa warmińsko-mazurskiego)	266

Część 4. Wiedza i innowacje a polityka spójności Unii Europejskiej

Małgorzata Dziembala: Wspieranie inteligentnych specjalizacji regionów w Unii Europejskiej w warunkach globalizacji	279
Dorota Kwiatkowska-Ciotucha: Programy rozwojowe uczelni szansą wzbogacenia oferty i podniesienia jakości kształcenia w polskich szkołach wyższych	289
Dorota Murzyn: Innowacyjność w polityce spójności Unii Europejskiej.....	301
Aleksandra Nowakowska: Inteligentne specjalizacje regionalne – nowa idea i wyzwanie dla polityki regionalnej	310
Agata Surówka: Innowacyjność województw Polski Wschodniej na tle kraju	319

Nataliya Tyuleneva, Anastasia Lisnyak: Social and economic development of regions based on cluster programs: European and Russian experience .	327
Monika Zadrożniak: Wyrównywanie szans edukacyjnych w ramach polityki spójności jako kierunek poprawy jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich w Polsce	334

Część 5. Problemy rozwoju regionalnego

Bernadeta Baran: Terytorialne odniesienie działań rozwojowych w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego	345
Aranka Ignasiak-Szulc, Ireneusz Jaźwiński: Pozycja ustrojowa samorządu województwa w kontekście jego roli w polityce rozwoju w Polsce	356
Łukasz Olipra: Dostępność usług transportu lotniczego jako czynnik lokalizacji inwestycji zagranicznych na Dolnym Śląsku.....	368
Ewa Pancer-Cybulska: Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (EUWT) w pakiecie legislacyjnym na okres programowania 2014-2020	383
Ewa Szostak: Umowa Partnerstwa a Regionalny Program Operacyjny dla Dolnego Śląska na lata 2014-2020	394
Paweł Wacek: Rozwój gospodarczy a systemy transportowe regionów Polski.....	406
Alicja Zakrzewska-Półtorak: Wybrane aspekty rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego województwa dolnośląskiego po wejściu do Unii Europejskiej.....	416

Część 6. Rozwój społeczno-gospodarczy w Europie i problemy integracji

Iwo Augustyński: Struktura zadłużenia firm polskich na tle wybranych krajów europejskich na tle kryzysu z 2008 roku	429
Tetiana Girchenko: Formation of competitiveness of Ukrainian banks under the influence of foreign capital	443
Zbigniew Jurczyk, Barbara Majewska-Jurczyk: Model ochrony konsumentów w Unii Europejskiej	453
Danuta Kabat-Rudnicka: Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego RP w kluczowych kwestiach integracji europejskiej. Uwagi na marginesie polskiego członkostwa w Unii Europejskiej	465
Lidia Kłos: Rzeczowy wymiar polityki spójności w rozwoju branży wodno-kanalizacyjnej w Polsce	472
Zbigniew Mikołajewicz: Bezpieczeństwo energetyczne w polityce spójności Unii Europejskiej	481

Danuta Milaszewicz: Jakość rządzenia a rozwój społeczno-gospodarczy w krajach UE	491
Anna Nowak, Katarzyna Domańska: Konkurencyjność rolnictwa Polski Wschodniej w aspekcie zrównoważonego rozwoju.....	501
Zhanna Tsaurkubule: Improving social policy of Latvia as a factor of sustainable development of the state.....	510
Grażyna Węgrzyn: Zmiany strukturalne na rynku pracy – modernizacja czy stagnacja?	525

Summaries

Jan Borowiec: Regional convergence in the European Union	25
Leszek Cybulski: Divergence of regional development in the EU after 2000 and Cohesion Policy.....	38
Zofia Hasińska: Regional differentiation of changes in employment in Poland in the period of EU integration.....	49
Jarosław M. Nazarczuk: Economic crisis and regional inequalities in the European Union.....	59
Pasquale Tridico: Dziesięć lat po przystąpieniu krajów centralnej i wschodniej Europy do Unii Europejskiej: porównanie z przemianami w byłym Związku Radzieckim	81
Zhanna Tsaurkubule, Alevtina Vishnevskaja: Wybrane aspekty rozwoju ekonomicznego rynku Łotwy w ciągu dziesięciu lat jej członkostwa w Unii Europejskiej.....	93
Dilara Usmanova: Udoskonalanie metodologicznej i systematycznej organizacji monitorowania rozwoju społeczno-ekonomicznego regionów łotewskich.....	101
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Districts changes in the socio-economic development level in Poland and obtaining EU funds.....	113
Wojciech Bożek: Significance and amount of funds from the budget of the European Union as a category of public resources.....	126
Krystian Heffner, Piotr Gibas: EU cohesion policy and functional areas of regional centres in Poland	135
Natalia Konopińska: “Alpine Space Programme” as an example of implementation of cohesion policy in mountain areas	149
Joanna Kudelko: New model of the European cohesion policy and its implications for social and economic development in Poland.....	157
Marek Pieniążek, Dominika Rogalińska: Public statistics in the process of monitoring of territorial dimension of cohesion policy.....	165
Magdalena Pronobis: Structural funds as venture capital: scale and conditions for intervention.....	174

Adam A. Ambroziak: Legal and economic aspects of regional state aid in Poland after the accession to the EU	188
Maria Bucka: Development of small and medium-sized enterprises during the implementation of cohesion policy in 2007-2013	196
Barbara Kryk: Development of women's entrepreneurship in Poland as a form of EU policy implementation of gender equality and employment ...	206
Paweł Mańczyk: Taxation of the financial assistance from the Cohesion Fund	214
Beata Skubiak: Do the structural funds develop Western Pomerania?	224
Justyna Socińska: Role and importance of Leader in the development of rural areas in 2007-2013 on the example of the Opole Voivodeship	232
Piotr Szamrowski, Adam Pawlewicz: The practical aspects of the implementation of the LEADER approach on the example of the LAGs and Fisheries Local Action Groups operating in the Warmia and Mazury Voivodeship	243
Katarzyna Tracz-Krupa: Analysis of the European Social Fund impact on the human resource development in Poland	255
Anna Tutak: Changes in approach to training programs conducted under Europejski Fundusz Społeczny fund in years 2004-2013	264
Magdalena Wojarska, Izabela Zabielska: Local government as a beneficiary of EU funds (on the example of the municipalities of the Warmia and Mazury Voivodeship)	275
Małgorzata Dziembala: Supporting of smart specialization of regions in the European Union in a globalized market	288
Dorota Kwiatkowska-Ciotucha: Development programs of universities as an opportunity for developing educational offer and improving the quality of teaching at Polish universities	300
Dorota Murzyn: Innovativeness in EU cohesion policy	309
Aleksandra Nowakowska: Regional smart specializations – a new idea and a challenge for regional policy	318
Agata Surówka: Innovativeness of Eastern Poland voivodeships compared with other regions	326
Nataliya Tyuleneva, Anastasia Lisnyak: Rozwój społeczno-gospodarczy regionów na podstawie programów klastrowych: doświadczenia Unii Europejskiej i Rosji	333
Monika Zadrożniak: Equalization of educational opportunities within the framework of cohesion policy as a way to improve the quality of life for residents of rural areas in Poland	342
Bernadeta Baran: Territorial dimension in the development strategy for the Lower Silesian Voivodeship	355

Aranka Ignasiak-Szulc, Ireneusz Jaźwiński: Legal status of voivodeship self-government in the context of its role in the development policy in Poland	367
Lukasz Olipra: Accessibility of the air transport services as a determinant of foreign investments location in Lower Silesia.....	381
Ewa Pancer-Cybulska: European Groupings of Territorial Cooperation (EGTC) in the legislative package for the 2014-2020 programming period.....	393
Ewa Szostak: Partnership Agreement and Regional Operational Program for Lower Silesia for the years 2014-2020.....	405
Paweł Wacek: Economic development and Polish transportation systems.....	415
Alicja Zakrzewska-Półtorak: Selected aspects of socio-economic and spatial development of Lower Silesian voivodeship after joining the European Union	426
Iwo Augustyński: Comparison of the debt structure of Polish companies with selected EU member countries against the background of the financial crisis from 2008.....	442
Tetiana Girchenko: Kształtowanie się konkurencyjności banków ukraińskich pod wpływem obcego kapitału.....	452
Zbigniew Jurczyk, Barbara Majewska-Jurczyk: Model of consumer protection in the European Union.....	464
Danuta Kabat-Rudnicka: Polish Constitutional Court's jurisdiction on the key issues of the European integration. Remarks on Poland's membership in the European Union.....	471
Lidia Kłos: Material dimension of cohesion policy in the development of the water-sewage industry in Poland.....	480
Zbigniew Mikołajewicz: Energy security in the cohesion policy of the European Union.....	490
Danuta Miłaszewicz: Governance quality vs. socio-economic development in the European Union.....	500
Anna Nowak, Katarzyna Domańska: Sustainable development approach in agriculture competitiveness of Eastern Poland	509
Zhanna Tsaurkubule: Poprawa polityki społecznej Łotwy jako czynnik zrównoważonego rozwoju państwa.....	524
Grażyna Węgrzyn: Structural changes in the labour market – modernisation or stagnation?.....	534

Bernadeta Baran

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

TERYTORIALNE ODNIESIENIE DZIAŁAŃ ROZWOJOWYCH W STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Streszczenie: Podstawą europejskiej polityki spójności w latach 2014-2020 będzie zintegrowane podejście terytorialne. Wymiar terytorialny polityki rozwoju ma stać się płaszczyzną koordynacji celów i działań sektorowych, co oznacza, że aby zachować spójność celów i działań rozwojowych, dokumenty strategiczne, tj. strategie rozwoju, oraz dokumenty operacyjno-wdrożeniowe powinny uwzględniać wymiar terytorialny. Celem artykułu jest określenie znaczenia nowego podejścia w zakresie definiowania celów rozwojowych w UE oraz zaprezentowanie go na przykładzie obszarów integracji i interwencji w województwie dolnośląskim. Analiza nowego podejścia zastosowanego w polityce regionalnej wskazuje, że polityka ta będzie się wiązać z koniecznością zmiany sposobu współdziałania władz samorządowych na rzecz rozwoju przekraczającego tradycyjne granice formalnych podziałów administracyjnych. Nowe obszary funkcjonalne będą związane z procesami gospodarczymi, społecznymi i przyrodniczymi, a nie z granicami administracyjnymi regionów. Skutkiem takiego podejścia będzie lepsze wykorzystanie endogenicznych czynników lokalnego rozwoju.

Słowa kluczowe: wymiar terytorialny, obszary funkcjonalne, spójność przestrzenna, Dolny Śląsk.

DOI: 10.15611/pn.2015.380.32

1. Wstęp

Lata 2014-2020 to okres kolejnej perspektywy finansowej w UE. Kierunki rozwoju Dolnego Śląska w nowym okresie programowania będą wyznaczać Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) i Regionalny Program Operacyjny. W SRWD zastosowano terytorialne odniesienie działań rozwojowych, co jest zgodne z aktualnym podejściem w polityce regionalnej UE. Liczne analizy i dyskusje prowadzone od połowy lat 90. XX wieku dowiodły, że terytorializacja działań pozwoli na lepsze wykorzystanie endogenicznych czynników lokalnych. Problemy rozwojowe grupują się bowiem obszarowo, bez względu na granice administracyjne. Województwo dolnośląskie jest bez wątpienia obszarem silnie zróżnicowanym w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego zarówno na poziomie podregionów

(NUTS 3), jak i na poziomie powiatów w ramach poszczególnych podregionów. Nowe podejście umożliwia określenie specyfiki każdej części regionu województwa i zdefiniowanie niezbędnych do podjęcia działań zmierzających do wspierania rozwoju regionu, wzmocnienia jego konkurencyjności i wzrostu spójności.

Celem artykułu jest określenie znaczenia nowego podejścia w zakresie definiowania celów rozwojowych w UE oraz zaprezentowanie go na przykładzie obszarów integracji i interwencji w województwie dolnośląskim. W pierwszej części opracowania dokonano analizy znaczenia spójności terytorialnej w UE, a w drugiej wykazano zgodność wytycznych z zasadami konstrukcji celów w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego i Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego. W trzeciej części, na podstawie zapisów SRWD i analizy wyników ekonomiczno-społecznych, określono specyfikę obszarów integracji i interwencji na Dolnym Śląsku, a następnie zdefiniowano główne problemy, które mogą utrudnić realizację celów rozwojowych opartych na podejściu terytorialnym.

2. Zagadnienie spójności terytorialnej w dokumentach Unii Europejskiej

Wymiar przestrzenny w polityce Unii Europejskiej zyskał na znaczeniu w drugiej połowie lat 90. XX wieku, wraz z przyjęciem Europejskiej Perspektywy Rozwoju Przestrzennego. Dokument ten, choć nie miał charakteru wiążącego, stanowił ważny głos w sprawie podniesienia rangi wymiaru terytorialnego w polityce regionalnej UE. Jej pośrednim efektem było uruchomienie w 2000 r. programu badawczego ESPON, zorientowanego na kompleksowe zbadanie struktur przestrzennych UE. Wyrazem rosnącego znaczenia problematyki terytorialnej były też kolejne dokumenty Komisji Europejskiej, m.in. trzeci raport kohezyjny [European Commission 2004b] czy raport okresowy o spójności terytorialnej [European Commission 2004a], które silnie akcentowały potrzebę wyrównywania szans rozwojowych regionów najsłabszych i najmniej uprzywilejowanych pod względem cech geograficznych. Od 2003 r. problematyka ta była systematycznie podejmowana także na kolejnych konferencjach ministrów do spraw polityki regionalnej i przestrzennej. Ich efektem były m.in. Agenda terytorialna UE [*Territorial Agenda...* 2007], w której podkreślono znaczenie terytorialnej różnorodności UE w poprawie konkurencyjności Europy oraz wskazano rekomendacje w zakresie zintegrowanego przestrzennego zagospodarowania regionów i miast, oraz Karta Lipska [*Leipzig Charter...* 2007] definiująca wspólne podstawy dla europejskiej polityki rozwoju obszarów zurbanizowanych i wskazująca na konieczność zrównoważonej organizacji przestrzeni opartej na europejskiej policentrycznej strukturze miast. Ważnym elementem w dyskusji nad wymiarem terytorialnym była opublikowana w 2008 r. zielona księga w sprawie spójności terytorialnej [European Commission 2008], postulująca lepsze wykorzystywanie regionalnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych. Zasadni-

cze zmiany w prawie pierwotnym przyniósł natomiast traktat lizboński, który do dotychczasowych wymiarów wsparcia UE (spójność społeczna i gospodarcza) dołączył spójność terytorialną (art. 3 TUE) i w oddzielnym tytule (XVIII – Spójność gospodarcza, społeczna i przestrzenna) określił jej cele (art. 13 TFUE). W myśl zapisów podejmowane działania mają zmierzać do zmniejszenia różnic w rozwoju między regionami i do wyrównania niekorzystnych warunków geograficznych i demograficznych za pomocą wsparcia strukturalnego i rozwoju wewnętrznego potencjału regionalnego.

Należy zaznaczyć, że zrównoważony rozwój terytorialny stał się nie tylko jednym z ważniejszych celów polityki regionalnej. Jego znaczenie jest też podnoszone w związku z realizacją założeń najważniejszego dokumentu wytyczającego cele rozwojowe UE – Europa 2020 [European Commission 2010a]. Dokument ten obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

- rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
- rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Jak podkreśliła Rada Europejska [2010], polityka regionalna może uwolnić potencjał wzrostu UE poprzez promocję innowacji we wszystkich regionach, zapewniając przy tym komplementarność pomiędzy unijnym, krajowym i regionalnym wsparciem dla innowacji, badań i rozwoju oraz przedsiębiorczości. W komunikacie z 2010 r. [European Commission 2010b] Komisja opisuje rolę polityki regionalnej we wdrażaniu strategii Europa 2020 w obszarze inteligentnego wzrostu, a w szczególności w realizacji projektu przewodniego Unia innowacji, uznając politykę regionalną za podstawowy środek przełożenia priorytetów Unii innowacji na działania praktyczne w terenie. Wzywa też państwa członkowskie i regiony, aby pomogły w osiągnięciu celów inteligentnego wzrostu, stanowiącego element strategii Europa 2020, z wykorzystaniem polityki regionalnej.

W 2011 r. ministrowie do spraw polityki regionalnej i przestrzennej przyjęli Agendę terytorialną Unii Europejskiej 2020 [*Territorial Agenda...* 2011], uwzględniającą najnowsze tendencje rozwojowe (zawarte w Piątym raporcie kohezyjnym oraz w strategii Europa 2020), wyrażając w ten sposób poparcie dla pogłębienia wymiaru terytorialnego polityki spójności. Zdecydowano o konieczności wzmocnienia mechanizmów zapewniających koordynację terytorialną działań, poprawy terytorialnego wymiaru wszystkich etapów działań w ramach programowania strategicznego, zapewnienia możliwości działania programom i projektom – zintegrowanym i terytorialnie ukierunkowanym – oraz włączenia różnych funduszy do strategii regionalnych.

Europejska polityka spójności w latach 2014-2020, opierająca się na zintegrowanym podejściu terytorialnym, będzie więc miała kluczowe znaczenie dla skutecznego wdrożenia strategii Europa 2020. Wymiar terytorialny polityki rozwoju

(wielopłaszczyznowy, dostosowany do cech i wyników specyficznych dla danego terytorium) ma stać się platformą koordynacji celów i działań sektorowych, co oznacza, że aby zachować spójność celów i działań rozwojowych, dokumenty strategiczne, tj. strategie rozwoju, oraz dokumenty operacyjno-wdrożeniowe powinny uwzględniać wymiar terytorialny. Podejście to wynika z przekonania, że koncentracja na wyspecjalizowanych sektorowo politykach może powodować asymetrie (np. nadmierną koncentrację ludności i produkcji) oraz konflikty (np. na styku infrastruktury transportowej i ochrony środowiska). Samo podejście sektorowe utrudnia monitorowanie interwencji publicznych w odniesieniu do danego obszaru, co może prowadzić do przeinwestowania w regionie, a nawet do zaburzeń gospodarczych na poziomie kraju z uwagi na podatność wyspecjalizowanych sektorów na zmiany koniunktury. Tymczasem łączenie celów spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej sprzyjać ma zachowaniu synergii pomiędzy różnymi politykami UE, krajowymi, regionalnymi oraz inicjatywami podejmowanymi na poziomie lokalnym.

3. Terytorialne odniesienie działań rozwojowych w dokumentach krajowych

Zgodnie z obowiązującymi zapisami państwa UE zostały zobowiązane do przygotowania Krajowych Programów Reform, tj. programów realizacji celów strategii Europa 2020 na poziomie narodowym. Materialne urzeczywistnienie strategii ma się natomiast dokonywać poprzez realizację działań zawartych w programach operacyjnych. Zarówno w najważniejszych krajowych, jak i regionalnych dokumentach strategicznych nowy – terytorialny – wymiar polityki spójności został wyraźnie podkreślony. W Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 [Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2010a], która wytycza cele polityki rozwoju regionalnego w Polsce, został on uwzględniony zarówno w celu strategicznym („efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym”), jak i w dwóch celach szczegółowych („budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych” oraz „tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie”). KSRR zwraca uwagę na konieczność odejścia od podziału na politykę inter- i intraregionalną na rzecz jednej, wspólnej polityki określającej w odniesieniu do terytorium cele dla wszystkich podmiotów publicznych i ukierunkowanej na wykorzystanie jego endogenicznych potencjałów. W strategii podkreśla się konieczność zwiększania spójności terytorialnej przez budowę powiązań funkcjonalnych między miastami wojewódzkimi a ich otoczeniem regionalnym (zwłaszcza między miastami i obszarami wiejskimi) i przez aktywne przeciwdziałanie marginalizacji najsłabiej rozwijających się obszarów. Postuluje się też skoncentrowanie interwencji polityki

regionalnej na wybranych obszarach tematycznych i przestrzennych (obszarach strategicznej interwencji), wprowadzenie kompleksowego systemu integracji i koordynacji polityk publicznych z celami polityki regionalnej określonymi dla poszczególnych terytoriów i odejście od silnie scentralizowanego wielopoziomowego modelu sprawowania władzy (*multi-level governance*) m.in. poprzez wprowadzenie nowego instrumentu partnerstwa i koordynacji działań ukierunkowanych terytorialnie – kontraktu terytorialnego. Podstawą decyzji wdrożeniowych mają być plany rozwoju i zagospodarowania opracowane dla wyodrębnianych obszarów funkcjonalno-przestrzennych [Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2010b].

W zgodzie z zaleceniami i wymogami KSRR, pod koniec 2013 r. została przygotowana Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego [Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego 2013] – podstawowy dokument określający cele i kierunki polityki rozwoju Dolnego Śląska. Dokument kataloguje niezbędne do podjęcia działania zmierzające do wspierania rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, wzmocnienia jego konkurencyjności, wzrostu spójności gospodarczej, przestrzennej, społecznej. W myśl zapisów Dolny Śląsk ma stać się regionem koncentracji innowacyjnych podmiotów produkcyjnych i usługowych współpracujących z rozwiniętym sektorem badawczym oraz intensywnego rozwoju nowoczesnej turystyki opartej na współpracy międzyregionalnej i transgranicznej, tworzącej atrakcyjne miejsca do życia dla mieszkańców o coraz wyższych kwalifikacjach i rozwiniętej kulturze obywatelskiej. Wytyczone cele szczegółowe są spójne z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Strategią Rozwoju Kraju 2020 oraz z zapisami strategii Europa 2020.

4. Obszary integracji i obszary interwencji w województwie dolnośląskim

Województwo dolnośląskie jest obszarem silnie zróżnicowanym w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego zarówno na poziomie podregionów (NUTS 3), jak i na poziomie powiatów w ramach poszczególnych podregionów. Znajdują się tutaj górnicze zakłady wydobywcze (zagłębnie miedziowe w podregionie legnicko-głogowskim czy tzw. Worek Turosszowski w podregionie jeleniogórskim), fabryki przemysłowe (głównie w podregionie wrocławskim, ale też w specjalnych strefach ekonomicznych innych podregionów), centra usługowe (głównie Wrocław), obszary *stricte* rolnicze (np. powiaty złotoryjski, jaworski) oraz o typowo turystycznym charakterze (m.in.: Sudety, Ziemia Kłodzka, Przedgórze Sudeckie). Biegunami wzrostu gospodarczego są miasto Wrocław i Legnicko-Głogowski Okręg Przemysłowy, podczas gdy w większości pozostałych obszarów kumulują się zjawiska negatywne, co wynika m.in. z ich peryferyjnego położenia i procesów transformacji gospodarczej. O pozycji Dolnego Śląska pod względem PKB *per capita* (w 2012 r. drugie miejsce wśród województw w kraju, po mazowieckim) decydują w zasadzie jedno

miasto (Wrocław) i jedna firma (KGHM Polska Miedź SA). Jeśli w 2012 r. PKB *per capita* Dolnego Śląska stanowił 109% średniej krajowej, to w podregionie legnicko-głogowskim było to 159,5%, w mieście Wrocław 153%, w podregionie wrocławskim 86,8%, w jeleniogórskim 79,7%, a w wałbrzyskim 77,4% [GUS 2013].

Bez wątpienia najważniejsze problemy rozwojowe na Dolnym Śląsku grupują się obszarowo. W SRWD zdefiniowano więc obszary integracji i obszary interwencji, wydzielając częściowo nakładające się na siebie tereny o jednorodnych problemach rozwojowych, dla których zaproponowano zróżnicowane działania i instrumenty. Podstawą wydzielenia czterech obszarów integracji były obszary funkcjonalne określone w projekcie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego. Są to podstawowe obszary województwa charakteryzujące się zróżnicowanymi uwarunkowaniami rozwoju (o podłożu geograficznym, historycznym i społeczno-gospodarczym), gdzie będą realizowane wszystkie cele strategii, a samorząd województwa będzie pełnił funkcję koordynatora w zakresie planowania strategicznego i przestrzennego. Granice dwóch obszarów integracji pokrywają się z granicami podregionów województwa dolnośląskiego: Wrocławski Obszar Integracji (podregion wrocławski i miasto Wrocław) oraz Legnicko-Głogowski Obszar Integracji (podregion legnicko-głogowski). Dwa ostatnie to Sudecki Obszar Integracji obejmujący podregion wałbrzyski i ok. połowy podregionu jeleniogórskiego oraz Zachodni Obszar Integracji, który tworzy pozostała część podregionu jeleniogórskiego [Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego 2013].

Wrocławski Obszar Integracji (WOI) obejmuje Wrocław i obszary o silnych powiązaniach funkcjonalnych ze stolicą Dolnego Śląska. WOI charakteryzuje się dużym potencjałem demograficznym (wykwalifikowana siła robocza), produkcyjno-usługowym, edukacyjnym, naukowo-badawczym oraz chłonnym rynkiem zbytu. Dobre wyniki gospodarcze i potencjał WOI są jednak przede wszystkim „zasługą” Wrocławia i jego najbliższych okolic, podczas gdy powiaty graniczne (np.: milicki, wołowski czy strzeliński) wymagają wielu działań integrujących ze stolicą Dolnego Śląska. Największe wyzwania dla WOI związane są z zarządzaniem tak silnie zróżnicowaną przestrzenią i obejmują optymalne wykorzystanie potencjału zarówno Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego, jak i środowiska (liczne obszary rolnicze oraz chronione w ramach sieci NATURA 2000, które umożliwiają rozwój turystyki).

Uzasadnieniem wyodrębniania Legnicko-Głogowskiego Obszaru Integracji jest istnienie regionu określanego mianem Legnicko-Głogowskiego Obszaru Miedziowego, którego rozwój jest uwarunkowany rozległymi złożami rud miedzi i innych naturalnych surowców mineralnych oraz specyficzną infrastrukturą wydobywczą ukształtowaną głównie w okresie powojennym. W gospodarce LGOM „wyraźnie dominuje funkcja przemysłowa, która ma tutaj stare tradycje, sięgające kilku wieków. Ukształtowana jeszcze przed wojną struktura gałęziowa przemysłu w dużym stopniu przetrwała do dzisiaj. Realizowane po wojnie inwestycje dotyczyły głównie modernizacji i rozbudowy już istniejących gałęzi. [...] Jedynie przemysł miedziowy

powstał praktycznie od nowa” [Szumowski 2000]. LGOM zawsze charakteryzował się wysokim poziomem dochodów pracowniczych, co czyni go bardzo atrakcyjnym dla inwestorów zewnętrznych. Charakteryzuje się też wysokim potencjałem innowacyjnym, choć opartym głównie na potencjale KGHM i jej spółek zależnych, np. Ecoren (na terenie LGOM funkcjonuje park technologiczny KGHM LETIA). Z drugiej strony, monokultura przemysłowa może stanowić zagrożenie dla tego obszaru po wyczerpaniu się złóż miedzi, dlatego ważne są działania wspierające dywersyfikację (na obszarze LGOM występuje ponad 200 złóż innych surowców, z których największe znaczenie mogą mieć złoża gazu ziemnego, surowców skalnych, a przede wszystkim węgla brunatnego). Z racji skali i znaczenia przemysłu wydobywczego problemem jest też silna zależność wyników KGHM od aktualnej koniunktury na światowych giełdach surowców i ich wpływ na gospodarkę całego województwa dolnośląskiego.

Granice dwóch ostatnich obszarów integracji: sudeckiego i zachodniego są zbieżne z innym podziałem funkcjonalnym i geograficznym województwa – Sudeckim Okręgiem Przemysłowym i krainą geograficzną (Sudety) oraz Obszarem Pogranicza Polsko-Niemieckiego. Ukształtowany jeszcze w XIX w. Sudecki Okręg Przemysłowy opierał się przede wszystkim na przemysłach wydobywczym oraz przetwórczym. Procesy restrukturyzacyjne i rozproszenie przestrzenne przyczyniły się do znacznej dezintegracji tego obszaru i ujawnienia wielu problemów społecznych. Niemniej jednak region charakteryzuje się bardzo gęstą siecią infrastrukturalną i licznymi możliwościami adaptacyjnymi. Obecnie związany jest nie tylko z produkcją przemysłową, ale przede wszystkim z turystyką (obszar o dużych walorach krajobrazowo-przyrodniczych i kulturowych) i dużym, choć nie w pełni wykorzystanym potencjałem uzdrowiskowym. Bariery rozwojowe wynikają m.in. z depopulacji, dużego bezrobocia i utrudnionych warunków prowadzenia inwestycji prorozwojowych i infrastrukturalnych. Jego dalszy rozwój zależy m.in. od stworzenia i wypromowania kompleksowej oferty turystycznej, wypoczynkowej i uzdrowiskowej. Dużym potencjałem przemysłowym charakteryzują się natomiast gminy zlokalizowane na obszarze pogranicza polsko-niemieckiego (powiaty zgorzelecki, bolesławiecki i część powiatu lubańskiego). Pogranicze polsko-niemieckie, mimo licznych podobieństw do SOP, zostało wyodrębnione jako oddzielny region, głównie ze względu na odmienny sposób przekształceń i dostosowań zachodzących w latach 90. XX wieku. Region ten wyróżnia znaczny stopień powiązań funkcjonalno-gospodarczych z Republiką Federalną Niemiec, a jego sytuację gospodarczą w istotnym stopniu kształtuje aktywność podmiotów gospodarczych, szczególnie w sektorze przemysłu (największe zatrudnienie). Podstawę rozwoju przemysłu wydobywczego stanowią złoża surowców energetycznych: węgla brunatnego (silny ośrodek przemysłu wydobywczo-energetycznego – Turów w gminie Bogatynia) oraz piasków i żwirów. Działania podejmowane w Zachodnim Obszarze Integracji powinny być nakierowane na rekultywację terenów powydobywczych, optymalne wykorzystanie walorów przyrodniczych obszaru we współpracy ze stroną niemiec-

Tabela 1. Wykaz czterech najistotniejszych celów w obszarach interwencji na Dolnym Śląsku

Obszary interwencji	Podregiony i powiaty składające się na obszar interwencji	Potencjał obszarów interwencji	CELE								
			1	2	3	4	5	6	7	8	
Wrocławski Obszar Metropolitalny	podregion wrocławski (powiaty: wrocławski, trzebnicki, średzki)	Wrocław jako ważny ośrodek gospodarczy, naukowy i kulturalny; silne związki Wrocławia z otoczeniem; obszar nacechowany rozwiniętym procesem suburbanizacji mieszkaniowej i ekonomicznej.	X	X		X				X	
Legnicko-Głogowski Obszar Przemysłowy	podregion legnicko-głogowski (powiaty: legnicki, lubiński, polkowicki, głogowski)	Obszar gospodarczy, którego siła ekonomiczna oparta jest na zasobach rudy miedzi i jej przetwórstwie. Złoża surowców; obszar uprzemysłowiony.	X	X	X	X					
Ziemia Kłodzka	podregion wałbrzyski (powiat kłodzki)	Obszar charakteryzujący się wysoką atrakcyjnością przyrodniczo-krajobrazową, turystyczną i uzdrowiskową.		X	X				X	X	
Ziemia Dzierżoniowska	podregion wałbrzyski (powiat dzierżoniowski)	Obszar atrakcyjny przyrodniczo, o silnych tradycjach i dużym potencjale przemysłowym.		X	X				X	X	
Aglomeracja Wałbrzyska ^a	podregion wałbrzyski (powiaty: wałbrzyski, świdnicki, kłodzki) podregion jeleniogórski (gmina miejska Kamienna Góra)	Duże walory przyrodnicze – potencjał turystyczny (m.in. w zakresie turystyki krajobrazowej, uzdrowiskowej, postindustrialnej, militarnej, sentymentalnej, pieszej); liczne tereny i obiekty poprzemysłowe; wysoka atrakcyjność inwestycyjna dla działalności przemysłowej, usługowej i zaawansowanej technologicznie.	X	X	X		X				
Aglomeracja Jeleniogórska	podregion jeleniogórski (powiat jeleniogórski)	Obszar łączący aspiracje centrum turystycznego i wypoczynkowego w województwie oraz aglomeracji skupiającej nowoczesną gospodarkę. Wyjątkowy potencjał turystyczny.		X	X	X		X			
Worek Turoszowski	podregion jeleniogórski (powiat zgorzelecki)	Zasoby węgla, obszar silnie uprzemysłowiony; transgraniczny charakter obszaru, możliwości rozwoju funkcji gospodarczych opartych na kooperacji polsko-czesko-niemieckiej.				X		X	X	X	
Kraina Baryczy	podregion legnicko-głogowski (powiat górowski) podregion wrocławski (powiaty trzebnicki i milicki)	Unikatowe w skali kraju i Europy obszary wodno-błotne oraz historyczne obiekty hydrotechniczne związane z gospodarką rybacką. Obszar o potencjalnym zapleczu dla turystyki kwalifikowanej i wyjątkowych warunkach dla rozwijania ekologicznej gospodarki rolnej i rybnej.		X		X		X		X	

Obszar transgraniczny	podregion jeleniogórski (powiaty: zgorzelecki, lubański, lwówecki, jeleniogórski) podregion wałbrzyski (powiaty: kamiennogórski, wałbrzyski, kłodzki)	Obszar o rozwijających się społecznych i gospodarczych związkach polsko-niemieckich i polsko-czeskich; potencjał przyrodniczy i kulturowy (Sudety i Łużyce).	X	X	X				X		
Autostrada Nowej Gospodarki	przebiega przez całe lub większość terytorium prawie wszystkich powiatów, z wyjątkiem powiatów: milickiego, górowskiego, wołowskiego, oławskiego, wałbrzyskiego	Obszar o docelowo najwyższej dostępności transportowej i atrakcyjności lokalizacji produkcji na Dolnym Śląsku. Osadzone na istniejących i projektowanych ciągach autostrad i dróg szybkiego ruchu oraz integrujący transport kolejowy i wodny.		X	X	X			X		
Obszar rolniczy	podregion wrocławski (powiaty: wrocławski, trzebnicki, średzki, oławski, strzeliński) podregion wałbrzyski (powiaty dzierzoniowski, świdnicki) podregion legnicko-głogowski (powiaty legnicki, głogowski) podregion jeleniogórski (powiaty: zlotoryjski, jaworski, część bolesławieckiego, zgorzeleckiego i lubańskiego)	Rozległy obszar Niziny Śląskiej i Przedgórze Sudeckiego o najlepszych w kraju warunkach dla produkcji rolnej (bardzo dobra jakość gleb, najdłuższy w kraju okres wegetacyjny).			X	X			X	X	
Dolina Odry	podregion wrocławski (powiaty: oławski, wrocławski, średzki, wołowski) podregion legnicko-głogowski (powiat głogowski)	Obszar o znaczących walorach przyrodniczych (możliwość turystycznego wykorzystania rzeki i przyległych do niej terenów); potencjał gospodarczy i transportowy.		X	X	X					X

^a Administracyjnie na jej obszar składają się tereny 14 gmin powiatów: wałbrzyskiego (wszystkie gminy powiatu), kamiennogórskiego, kłodzkiego i świdnickiego, w tym: 7 miast, 3 gminy miejsko-wiejskie i 4 gminy wiejskie. Są to z powiatu wałbrzyskiego: Wałbrzych, Boguszów-Gorce, Czarny Bór, Głuszyca, Jedlina-Zdrój, Mieroszów, Stare Bogaczowice, Szczawno-Zdrój, Walim; z powiatu kamiennogórskiego: Kamienna Góra (gmina miejska); z powiatu kłodzkiego: Nowa Ruda (gmina miejska i wiejska), Radków; z powiatu świdnickiego: Świebodzice.

Cel 1. Rozwój gospodarki opartej na wiedzy; Cel 2. Zrównoważony transport i poprawa dostępności transportowej; Cel 3. Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw; Cel 4. Ochrona środowiska naturalnego, efektywne wykorzystanie zasobów oraz dostosowanie do zmian klimatu i poprawa poziomu bezpieczeństwa; Cel 5. Zwiększenie dostępności technologii komunikacyjno-informacyjnych; Cel 6. Wzrost zatrudnienia i mobilności pracowników; Cel 7. Włączenie społeczne i podnoszenie poziomu życia; Cel 8. Podniesienie poziomu edukacji, kształcenie ustawiczne; **X** – cel najistotniejszy (1. i 2. w skali 8-stopniowej).

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego 2013].

ką i czeską, wsparcie dla MŚP i inwestorów, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i podnoszenie jakości życia.

Drugą kategorią obszarów wyodrębnionych w SRWD są obszary interwencji. To miejsca występowania szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej lub konfliktów przestrzennych, gdzie będą podejmowane działania mające na celu rozwiązanie sytuacji konfliktowych i pobudzenie rozwoju. Będą one podstawą wyznaczenia Obszarów Strategicznej Interwencji (wraz z określeniem dla nich celów) oraz podwaliną do współdziałania sąsiadujących samorządów gminnych i powiatowych w celu realizacji wspólnych zadań. Do obszarów interwencji zaliczono: Wrocławski Obszar Metropolitalny, Legnicko-Głogowski Okręg Przemysłowy, Ziemię Kłodzką, Ziemię Dzierżoniowską, Aglomerację Wałbrzyską, Aglomerację Jeleniogórską, Worek Turosszowski, Obszar transgraniczny, Autostradę Nowej Gospodarki, Obszar rolniczy, Krainę Baryczy i Dolinę Odry. W tabeli 1 zaprezentowano potencjały tych obszarów i najważniejsze cele interwencji.

5. Zakończenie

Analiza nowego podejścia w zakresie definiowania celów rozwojowych, jak i specyfiki obszarów funkcjonalnych Dolnego Śląska wskazuje, że terytorializacja wiąże się z istotną zmianą sposobu współdziałania władz samorządowych na rzecz rozwoju przekraczającego tradycyjne granice formalnych podziałów administracyjnych. Wynika to z głównego założenia terytorialnego aspektu polityki, polegającego na wyznaczeniu obszarów funkcjonalno-przestrzennych. Obszary te są związane z procesami gospodarczymi, społecznymi i przyrodniczymi, a nie z granicami administracyjnymi regionów. Celem takiego podejścia jest lepsze wykorzystanie endogenicznych czynników lokalnego rozwoju. Zintegrowane podejście z pewnością umożliwi większą elastyczność wobec zachodzących zmian w krótkim horyzoncie i może przyczynić się do oszczędności finansowych. Z drugiej strony, wymagać jednak będzie silniejszej koordynacji działań. W SRWD zakłada się, że koordynacja procesu zarządzania strategicznego będzie znajdować się w kompetencjach komórki organizacyjnej urzędu marszałkowskiego odpowiedzialnej za rozwój regionalny, a zarząd województwa powoła Komitet Koordynujący ds. Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020, w którego kompetencjach będzie monitorowanie realizowania i podejmowanie decyzji o zmianach w zakresie realizacji strategii. Kluczowym warunkiem powodzenia będzie więc z jednej strony skuteczność zarządzania na poziomie centralnym, a z drugiej usprawnienie współpracy pomiędzy poszczególnymi szczeblami administracji, w szczególności tymi, których potencjał lub możliwości wykorzystania dostępnych instrumentów są niewielkie (np. w zakresie wspólnej promocji czy wydzielenia terenów pod inwestycje). Bardzo ważnym czynnikiem sukcesu realizacji celów rozwojowych będzie też silniejsza współpraca między władzą regionalną a partnerami zewnętrznymi, takimi jak partnerzy społeczni i gospodarczy (organizacje pozarządowe i przedsiębiorcy).

Literatura

- European Commission, 2004a, *27 Interim Territorial Cohesion Report* (Preliminary results of ESPON and EU Commission studies), Luxembourg.
- European Commission, 2004b, *Third report on economic and social cohesion. A New partnership for cohesion: convergence, competitiveness, cooperation*, Luxembourg.
- European Commission, 2008, *Turning Territorial Diversity into Strength. Green Paper on Territorial Cohesion, EU Regional Policy*, Brussels, COM(2008)616.
- European Commission, 2010a, *Europe 2020 – A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*, Brussels, Com (2010) 2020.
- European Commission, 2010b, *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Regional Policy contributing to smart growth in Europe 2020*, COM(2010)0553.
- GUS, 2013, *Rocznik statystyczny województw*.
- Leipzig Charter on sustainable European Cities*, 2007, CdR 163/2007 EN.
- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2010a, *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie*, Warszawa.
- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2010b, *Wymiar terytorialny w dokumentach strategicznych*, Warszawa.
- Rada Europejska, 2010, *Konkluzje*, 17 czerwca, Bruksela, EUCO 13/10.
- Szumowski A., 2000, *Strategiczne problemy rozwoju i zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego*, Studia nad rozwojem Dolnego Śląska, z. 1.
- Territorial Agenda of the European Union, Towards a more competitive and sustainable Europe and of diverse regions*, 2007, 24-25 May.
- Territorial Agenda of the European Union 2020, Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions*, 2011, Gödöllő, Hungary.
- Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, 2013, *Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020*, Wrocław.

TERRITORIAL DIMENSION IN THE DEVELOPMENT STRATEGY FOR THE LOWER SILESIA VOIVODESHIP

Summary: Integrated territorial approach will be the basis of European cohesion policy for the period 2014-2020. The territorial dimension of development policy has become a platform for coordination of the objectives and sectoral activities. It means that in order to preserve the coherence of objectives and development activities, development strategies should take into account the territorial dimension. The purpose of this article is to determine the importance of a new approach in defining development objectives in the EU and to present it as an example of integration and intervention areas in the Lower Silesian Voivodeship. The analysis of the new approach used in regional policy indicates that it will require a change in the local government cooperation which will exceed the traditional boundaries of formal administrative divisions. New functional areas will be linked not to administrative but to economic, social and natural boundaries of regions. The result of such an approach would be a better use of endogenous factors of local development.

Keywords: territorial dimension, functional areas, territorial cohesion, Lower Silesia.